AFZWAAIEND DELTACOMMISSARIS PETER GLAS:

‘Dijk in zee? Niet later beslissen dan 2030’

Peter Glas neemt begin december afscheid als deltacommissaris. Nog één keer hamert hij op het belang van het Deltaprogramma, een klimaatbestendige ruimtelijke inrichting, kennis als basis voor ingrijpende maatregelen en de verantwoordelijkheid van burgers en bedrijven. ‘Hypotheekvoorwaarden en verzekeringspremies zijn straks niet meer overal hetzelfde.’

TEKST DORINE VAN KESTEREN | FOTOGRAFIE MARCEL MOLLE

Bang voor het zwarte gat waarvoor ervaringsdeskundigen hem waarschuwen, is hij niet. Ook na zijn pensionering verwacht Peter Glas genoeg te doen te hebben. “Ik blijf onder meer voorzitter van de raad van toezicht van het IHE Delft Institute for Water Education, een schitterend instituut. Hobby’s heb ik ook. Zo wandel ik veel in de natuur en ’s zomers zwem ik graag in open water.” Water, daar is het weer. De rode draad in zijn veertigjarige loopbaan. Onderzoeker, consultant, watergraaf, voorzitter van de Unie van Waterschappen: Glas was het allemaal.
Als deltacommissaris zag hij de laatste vijf jaar de voorspellingen over klimaatverandering en zeespiegelstijging alsmaar somberder worden. De nieuwste KNMI-scenario’s waren dan ook geen verrassing voor hem. “Het KNMI heeft het recentste rapport van VN-klimaatpanel IPCC vertaald naar de situatie in Nederland. Het is weer eens bevestigd dat het klimaat sneller verandert en het weer grilliger wordt dan we ooit hadden gedacht. In alle scenario’s wordt het droger, heter en natter en stijgen de temperaturen en de zeespiegel. Als we ons houden aan het klimaatakkoord van Parijs, dan kijken we aan het einde van deze eeuw aan tegen een paar decimeter hogere zeespiegel. Gaan we door op de weg van fossiele brandstoffen en broeikasgassen, dan kan het 1,20 meter zijn of zelfs 2,50 meter.”

Toen u aantrad als deltacommissaris zei u in H2O: ‘Op dit moment zou ik niet aanbevelen om een dijk in zee te bouwen.’ Denkt u daar inmiddels anders over?
“Nee. Ik kan me voorstellen dat sommige deskundigen zeggen: wat is dat nu voor aarzelend gedrag? Zij hebben haast, en ik heb die mensen hoog zitten. Maar het kennisprogramma Zeespiegelstijging is ooit ingesteld om ons te behoeden voor al te snelle conclusies. Kennis is de basis en het kost nu eenmaal een paar jaar om alle alternatieven te doordenken.
Alles wat je doet, heeft ruimtelijke, technische en financiële consequenties. Stel dat je Rotterdam met sluizen afsluit van de zee. Dat heeft niet alleen grote gevolgen voor de rivierdijken in het achterland, die dan misschien minder verhoogd hoeven worden, maar ook voor de haven, de stad en de >

‘De vraag hoe we onze delta toekomstbestendig maken, moet onderdeel zijn van het maatschappelijke en politieke debat’

zoetwaterbeschikbaarheid. Daarom zeg ik niet nu al: het moet een dijk in zee worden, een rij eilanden voor de kust of we sluiten de Nieuwe Waterweg af. Dit laat onverlet dat we moeten anticiperen op de verwachte ontwikkelingen, zodat we zo’n dijk of andere maatregelen tijdig kunnen gaan ontwerpen en uitvoeren. In 2030 moet wel duidelijk zijn welke grote afslagen we nemen.”

Klimaatadaptatie moet sneller en gaat ook meer geld kosten. Dat is volgens u het eertijke verhaal.
“Feit is dat we voor lastige keuzes staan in ons overvolle land. De bevolking groeit en er zijn woningen en voorzieningen nodig. De vraag is echter waár we gaan bouwen: niet in de diepste delen van polders onder NAP, niet buitendijks en zo mogelijk wat meer in de hoger gelegen delen van Nederland. En waar reserveren we ruimte voor waterberging, dijkversterking en de rivieren? Het is verstandig om langs de rivierdijken zones aan te wijzen waar alleen tijdelijke bebouwing is toegestaan. Iets anders is hóe je bouwt: met voldoende groen, schaduw en mogelijkheden om regenwater op te vangen. Wat mij betreft leggen we de eisen voor klimaatbestendig bouwen wettelijk vast, bijvoorbeeld in het Bouwbesluit.
Op langere termijn gaat het om fundamentelere keuzes. Blijven de mondingen van de Rijn en de Maas open? Hoe verdelen we het rivierwater, richting het IJsselmeer of richting het verzilte veenweidegebied? Hoe zorgen we dat de rivieren bevaarbaar blijven? Hoe wapenen we ons tegen de stijgende zeespiegel? Hierbij zal de rijksoverheid de regie moeten nemen. Maar, zeg ik er altijd bij, samen met provincies, gemeenten en waterschappen. Mijn voorganger Wim Kuijken zei al: het Deltaprogramma is van ons allemaal, het is een *nationale* opgave. En uiteindelijk is het aan de democratie om al deze beslissingen te nemen, in een open en transparant proces.”

Gaat het snel genoeg naar uw smaak?
“Het mooie van het Deltaprogramma is dat er ook uitvoeringsgeld bij hoort, waarmee we maatregelen voor ruimtelijke adaptatie en zoetwaterbeschikbaarheid aanjagen. Overheden kunnen een financiële bijdrage krijgen voor hun plannen om gemeenten minder kwetsbaar te maken voor wateroverlast, overstromingen of droogte. De zoetwaterregio’s mogen plannen indienen om water grootschaliger vast te houden. Op deze manier zijn bijvoorbeeld een waterberging in Goeree-Overflakkee, infiltratieputten en wadi’s in Nijmegen, waterdoorlatende bestrating in Bunnik en een zoetwaterinlaat naar West-Brabant bij Moerdijk gerealiseerd. In het Deltafonds is tot 2027 voor zoetwaterbeschikbaarheid 250 miljoen vrijgemaakt en voor ruimtelijke adaptatie 200 miljoen. Ik beplei bij een nieuw kabinet dat deze regelingen een structureel karakter krijgen.”

‘Hoe voorkomen we dat de kosten en schade terechtkomen bij de mensen met de kleinste portemonnee?’

‘In 2030 moet wel duidelijk zijn welke grote afslagen we nemen’

Over geld gesproken: het tekort voor de uitvoering van het Deltaprogramma wordt tot 2050 beciferd op 3,4 miljard euro.
“Dat is een significant tekort aan het worden, en daar komen de stijgende kosten van de versterking van de rivierdijken nog bij. Volgens de laatste deskundigenrapporten moet namelijk niet 1.500 kilometer dijk worden verhoogd, verbreed of verstevigd, zoals we aanvankelijk dachten, maar meer. En de kosten van arbeid en grondstoffen nemen alleen maar toe. Zorgelijk, ja. Het is aan het volgende kabinet en de kabinetten daarna om dit op te lossen. Maar ik wil hun wel meegeven dat de waterveiligheid en ons water- en bodemsysteem op orde moeten blijven. Dat verdraagt geen uitstel en vraagt om extra financiering richting 2050.”

Is het eertijke verhaal ook niet dat de stijgende kosten grotendeels via de belastingen zullen worden verhaald op de burger?
“Natuurlijk. Daarom hecht ik ook zo aan die openheid en transparantie. De vraag hoe we onze delta toekomstbestendig maken, moet onderdeel zijn van het maatschappelijke en politieke debat.”

Na de watervloed in Limburg in 2021 zei u: ‘We gaan uitzoeken wat er gebeurt als zo’n enorme bui elders valt.’
“Zuid-Holland is de eerste provincie waar zo’n bovenregionale stresstest is uitgevoerd. Onderzoeksinstituut Deltares, de provincie, de waterschappen en enkele gemeenten concludeerden dat de schade in dat geval kan oplopen tot maar liefst 2 miljard euro, tegenover 383 miljoen in Limburg. Poldergebied is plat, daar komt het water langzaam omhoog en blijft veel langer staan, van enkele dagen tot een week. Met grootschalige >

‘Klimaat is een nieuw risico voor banken en verzekeraars. En ze zijn zich daar nog nauwelijks van bewust’

wateroverlast tot gevolg, door langdurig water op het maaiveld, wegen, landbouwgebieden, glastuinbouwgebieden en in steden en dorpen. Dit maakt wederom duidelijk dat we ons zo goed mogelijk moeten voorbereiden. Laat de verantwoordelijke organisaties bijvoorbeeld rampoefeningen doen. En houd bij de aanleg van woonwijken en vitale infrastructuur rekening met de mogelijkheid van zware neerslag.”

De overheid kan niet alles regelen, vindt u.
“De verantwoordelijkheid voor de grote afslagen die ik net noemde, ligt uiteraard bij de overheid. Maar iedereen neemt iedere dag beslissingen die invloed hebben op het klimaat en de weerbaarheid tegen weersextremen. Burgers kunnen, afhankelijk van hun woning, hun hemelwaterafvoer afkoppelen, hun tuin vergroenen en regenwater opvangen in een regenton. Ondernemers kunnen goed nadenken over de locatie van hun nieuwe bedrijfspand, de manier waarop dat wordt gebouwd, hun logistiek en de hoeveelheid water in hun productieproces. Meer dan 60 procent van het vastgoed en de grond in Nederland is in particuliere handen. De spankracht van de overheid is dus maar beperkt als we de gebouwde omgeving klimaatrobuust willen maken. Gelukkig groeien het gevoel van urgentie en de wil om in actie te komen. Laatst was er in Brabant bijvoorbeeld een discussie over de afnemende zoetwatervoorraad. Toen bleek dat de industrie in de provincie er al in was geslaagd om de waterfootprint aanzienlijk te verminderen. Dat is bemoedigend.”

En hoe zit het met de rol van de financiële sector?
“Overstromingen en andere natuurrampen leiden tot schade aan vastgoed en infrastructuur. Dat betekent dat klimaat een nieuw risico is geworden voor banken en verzekeraars. Overigens zijn zij zich daarvan zelf nog nauwelijks bewust: uit onderzoek van de Europese Centrale Bank – gebaseerd op gegevens uit 2019 – blijkt dat van de Europese financiële instellingen slechts een minderheid nadenkt en ook rapporteert over de klimaatrisico’s in hun portefeuille. Mijn indruk is dat men snel het been aan het bijtrekken is. Ik denk dat we op termijn toegaan naar een situatie dat de klimaatbestendigheid van een huis wordt meegenomen in de hypotheekvoorwaarden en verzekeringspremies. Dat heeft tot gevolg dat potentiële kopers zich eerst verdiepen in het risicoprofiel van een huis: waar staat het, op welk soort bodem, welke dijk beschermt het en wat gebeurt er als er 20 centimeter regen valt in een paar dagen? Dan wordt de koop een bewust besluit en dat is goed.
Het is dus heel belangrijk dat financiële en klimaatdeskundigen gaan samenwerken. Daarnaast heeft de financiële sector een rol bij het verminderen van klimaatverandering. Banken en pensioenfondsen door te beleggen in groene bedrijven, banken door leningen te verstrekken voor bedrijfsactiviteiten waarin CO_2-uitstoot wordt afgebouwd of afwezig is. Ze kunnen zij ook burgers en bedrijven helpen om duurzame keuzes te maken.”

Wat als monsen die hogere premies of hypotheekrente niet kunnen betalen?
“Daarmee raak je een belangrijk punt: klimaatrechtvaardigheid. Hoe voorkomen we dat de kosten en schade terechtkomen bij de mensen met de kleinste portemonnee? Hoe voorkomen we dat zij achterblijven in de wijken waar de klimaatrisico’s het grootste zijn? Wat kunnen we bedenken om veilig, duurzaam en klimaatbestendig wonen toegankelijk te maken voor iedereen? Als deltacommissaris is het niet mijn taak om die vragen te beantwoorden, maar ik wil ze wel nadrukkelijk agenderen bij de politiek.”

Heeft u nog een boodschap voor uw opvolger, Co Verdaas?
“Ik zal hem niets nieuws vertellen, maar: koester het Deltaprogramma. Het is een groot goed dat wij dit hebben, een nationale waterstrategie met heldere doelen en een stabiele wettelijke, financiële en institutionele basis. Het blijft nodig om het programma te verbinden met andere maatschappelijke opgaven, zoals woningbouw, landbouw, energie, biodiversiteit en de circulaire economie.
Het Deltaprogramma is gestoeld op het idee dat we niet moeten reageren op de overstromingsramp van gisteren, maar de problemen vóór willen zijn. Niet voor niets heet het laatste Deltaprogramma ‘Nu voor later’: nu maatregelen nemen voor de toekomst én nu kennis verzamelen voor de maatregelen die langere bedenktijd vragen. Tot nu toe hanteren we 2050 als tijdhorizon, maar dan houdt de wereld niet op te bestaan. De investeringen die we vandaag doen, bepalen hoe ons land er de komende honderd jaar uitziet. Mijn advies aan Verdaas zou dus zijn om te zorgen dat de zichtlijnen van het programma formeel worden verlengd tot 2100.” •

PETER GLAS (1956) studeerde biologie en Nederlands Recht in Leiden. Hij werkte bij het Waterloopkundig Laboratorium in Delft (het huidige Deltares) en het voormalige ministerie van VROM. In 2003 ging hij aan de slag als watergraaf van Waterschap De Dommel. Van 2004 tot 2015 zat hij in het bestuur van de Unie van Waterschappen, waarvan de laatste vijf jaar als voorzitter. Op 1 januari 2019 werd hij benoemd tot regeringscommissaris voor het Deltaprogramma.